

Rètols

MARIA EUGÈNIA PEREA VIRGILI

L'atzar és el responsable que aquests dies hagi tingut a les mans un dels articles que Pompeu Fabra va publicar en la *Revista de Catalunya*: «L'obra de depuració del català». El que sorprèn en llegir-lo és la vigència del contingut malgrat que dati de 1925. Es podria pensar que la llengua catalana en el dia d'avui ja ha superat els entrebancs de l'època de Fabra, però el cert és que no –o no del tot; més de tres quarts de segle després el català encara ha de plantar cara a problemes que hauria d'haver deixat enrere fa temps.

Així, per exemple, Fabra parla de la presència de castellanismes evidents (*vado, apoio, cuidado, paro, rato, globo, bución, anticipo*); castellanismes no tan obvis (*espuma, sombra, iglesia, enterar, alentar*); llatínismes que en català s'han escrit i pronunciat erròniament amb essa doble en lloc de simple o viceversa (*entusiasme, centèsim, pressió, agressió, premissa*); «encara avui», diu Fabra, «hi ha qui pronuncia amb essa sorda paraules com *zona, trapezi* o *amazona*; canvis en l'accentuació (*cànvia, estúdia, anúncia* en lloc de *canvia, estudia i anuncia*); i continua Fabra: «Veiem recular ésser davant de *estar* en aquells casos en què l'espanyol diu *estar* en lloc de *ser*: en català *estar en un indret* vol dir *fer-hi estada, viure-hi*; avui ja comença a usar-se significant *trobar-s'hi accidentalment*, com quan es diu *Les meves germanes estaven al concert*»; l'ús de *doncs* com a causal a més de consecutiu; i atorgar a *lliurar* el significat de *deslliurar*, i a *curar* el de *guarir*. L'any 2012, aquests i altres errors que cita Fabra encara es continuen cometent.

El problema, dèiem, no és la falta d'una normativa –com abans del primer terç del segle XX– que desconcerti els parlants i no doni resposta als seus dubtes –legítims, d'altra banda. No. Al contrari, la llengua catalana disposa d'un ventall sòlid, rigorós i ampli d'ei-

nes normatives, descriptives, terminològiques, lexicogràfiques, etimològiques o onomàstiques –per citar tan sols uns exemples– ja siguin en línia, edició de butxaca o en diversos volums, que més d'una llengua envejaria. No, el problema no és aquest.

El problema s'amaga darrere el procés de normalització. I utilitzem expressament la paraula *procés* perquè, com es demostra, no és encara un tema tancat. Entrada la segona dècada del segle XXI, el català malauradament no és una llengua normalitzada. N'hi ha prou de sortir al carrer per a comprovar-ho, especialment en l'asfalt de les grans ciutats. Vet aquí la paraula màgica: *carrer, societat*. En general, la societat d'avui valora la feina d'un arquitecte, d'un cirurgià o d'un notari. En canvi, per a molts la feina d'un pagès, d'un arqueòleg o d'un filòleg serveix de ben poc. En el món on vivim –globalitzat, dominat per les noves tecnologies, que arracona el que no disposi d'aval científic– les llengües minoritzades ho són cada vegada més. Per això és primordial que identifiquem llengua i país, que defensem el català, que hi apostem, que hi creguem a cegues; l'amor implica respecte; en aquest cas, respecte per la llengua i pels qui s'hi dediquen.

La immersió lingüística a les escoles, que avui encara alguns sectors qüestionen i desitjarien abolir, ha estat molt positiva. Gràcies a la immersió, els alumnes acaben l'etapa d'escolarització sabent parlar i escriure català i castellà amb un nivell força equivalent. També s'ha demostrat que els alumnes nouvinguts, al cap de sis anys dominen les dues llengües. I, com s'ha dit moltes vegades, la televisió pública de Catalunya també hi ha jugat un paper destacable, encara que, tot sigui dit, sovint alguns diàlegs de ficció tenen justament més ficció que naturalitat.

Ara bé, com s'explica que sortim a comprar i ens atenguin més en caste-

llà que en català? Com pot ser que les cartes dels restaurants, quan les trobem en català, continguin tants errors ortogràfics? Com és possible que es valorin tan poc les bones maneres d'escriure? Podem entendre que qui es dediqui a la restauració no sàpiga que *arrossos* no s'accentua i que *esmorzar* va amb zeta, però per què es permet que artistes, dissenyadors gràfics, imprentes i empreses de retolació –per anar de l'ofici més concret i individual al més general–, amb les quantitats que fan pagar als seus clients, els venguin rètols, fulls i fullets amb errades de principiants? Com a mostra n'hem fotografiat exemples en diversos indrets de Catalunya: el rètol d'una botiga de laminadures anomenada *Dolçet*, amb ce trencada, a Barcelona; dues cerveseries de Reus, una amb dues esses i l'altra amb ce en lloc d'essa; una cadena de cafeteries que té com a eslògan dos monosíl·labs accentuats (*bó i sà*); la pissarra d'un bar de Solsona on llegim *esmorçar*; el rètol d'una fleca de Benissanet (Ribera d'Ebre) amb el monosíl·lab *pa* accentuat; un anunci de la multinacional Ikea on la paraula *avantatge* es converteix en femenina; en una altra gran superfície, Bauhaus, d'un determinat tipus de drap en diuen *bayeta*, amb i grega; una *bocadilleria* a Lleida; i a les Borges Blanques vam trobar la cirereta del pastís, un exemple que no té preu (Espai Zen, Les Borges. Centred' estètica i teràpies naturals). La crisi actual provoca estralls en l'economia de famílies i empreses; potser per això cal estalviar també en lletres, i a Reus trobem una juguineria –si se'm permet el neologisme– on s'anuncien *grans descomptes*, sense pe. No es podria fer alguna cosa per a evitar malmetre la llengua en qüestions tan bàsiques i deixar de donar aquesta mala imatge?

Les faltes de pulcritud lingüística arriben també al sistema opera-

tiu Microsoft Windows. Donem gràcies que hi hagi una versió en la nostra llengua, que ja és molt, però per què els usuaris de Windows en català no podem *apagar* l'ordinador, igual com apaguem els llums, la televisió o l'equip de música, sinó que ens obliguen a *tancar-lo*? Pel que veiem, en la definició d'aquest verb en el DIEC no hi ha cap acceptió que casi amb la del gegant de Bill Gates. Potser la cinquena en què, per extensió, es pot aplicar el verb a frases com *tancar una llista, una subscripció*. Però no ens convenç.

Abans d'acabar, una nota en positiu: ve de gust posar com a bon exemple de bon català la cadena d'establiments Viena, que cuiden al detall la carta dels seus restaurants. L'únic error que no han detectat els seus assessors lingüístics és el cartell que tenen en alguns dels locals on diu *Recollir aquí*, la comanda, s'entén. Ja se sap que en català els infinitius no s'admeten a l'hora de donar ordres, com en aquest cas. Una rellescada perdonable, tenint en compte el conjunt dels seus escrits. I, ara sí, finalment, un breu apunt sobre les interferències lingüístiques. Consola pensar que almenys no sols n'hi ha del castellà al català, sinó també a la inversa. Així, en un establiment d'estètica a Reus vam trobar un cartell on, entre altres serveis, s'anunciaven remeis per als *ojos de pollo*. No és fantàstic?

Tots plegats hauríem de fer exercicis d'humilitat –ja que ens fa mandra fer-ne d'ortografia– i de reconeixement de la feina de correctors i lingüistes en favor de la nostra llengua perquè sigui Catalunya qui hi surti guanyant. De la mateixa manera que quan ens ve un mal de ventre ningú no dubta de posar-se a les mans d'un metge, hauríem d'aprendre a confiar els nostres escrits als professionals de la llengua. Ningú no pot saber de tot. Per això existeixen multitud de disciplines, habilitats i especialitzacions. Deixem, doncs, que cadascú treballi d'allò que sap. ♦